

๕. ภาวนตสังขารชายนปัญญา ๒๙

พระราชชาตรีถามว่า "พระผู้เป็นเจ้า สังขารทั้งหลายบางอย่างที่ไม่เคยเกิด ย่อมเกิดขึ้นมีบ้างหรือ ?"

พระเถรเจ้าทูลตอบว่า "ขอถวายพระพร ไม่มี."

ร. "ขอพระผู้เป็นเจ้าจงอุปมาให้ข้าพเจ้าฟัง."

ธ. "พระองค์จะทรงสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน, พระที่นั่งซึ่งเป็นที่ประทับแห่งพระองค์หลังนี้ ไม่เคยเกิด เกิดแล้วหรือ ?"

ร. "อะไร ๆ ในที่นี้ ซึ่งไม่เคยเกิด เกิดแล้วไม่มี, ของในที่นี้ล้วนแต่เคยเกิด เกิดแล้วทั้งสิ้น, ไม่ทั้งหลายนี้ได้เกิดแล้วในป่า, ดินนี้ได้เกิดแล้วที่แผ่นดิน, เรือหลังนี้ได้เกิดแล้วอย่างนี้ เพราะอาศัยความเพียรที่พอจะให้เป็นได้ของหญิงและบุรุษ."

ธ. "ข้อนั้นฉันใด, สังขารทั้งหลายบางอย่างที่ไม่เคยเกิด ย่อมเกิดขึ้นไม่มี, ที่เคยเกิดจึงเกิดขึ้นได้ ข้อนี้ก็ฉันนั้น"

ร. "ขอพระผู้เป็นเจ้าจงอุปมาให้ข้าพเจ้าฟังอีก."

ธ. "เหมือนอย่างว่า พืชคามและภุตคามทั้งหลายบางอย่างที่ปลูกไว้ในแผ่นดินแล้ว ถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์โดยลำดับ ก็ผลิดดอกออกผล ไซ้ว่าต้นไม้ทั้งหลายเหล่านั้นไม่เคยเกิด เกิดแล้ว, ต้นไม้ทั้งหลายเหล่านั้นล้วนแต่เคยเกิด เกิดแล้วทั้งสิ้น. ข้อนี้ฉันใด; สังขารทั้งหลายบางอย่าง ที่ไม่เคยเกิด ย่อมเกิดขึ้น ไม่มี, ที่เคยเกิดจึงเกิดขึ้นได้ ก็เหมือนฉันนั้น."

ร. "ขอพระผู้เป็นเจ้าจงอุปมาให้ยิ่งขึ้นอีก."

ธ. "เหมือนอย่างว่า ช่างหม้อทั้งหลาย ขุดดินขึ้นจากแผ่นดินแล้ว ทำภาชนะทั้งหลายต่าง ๆ, มิใช่ว่าภาชนะทั้งหลายนั้น ไม่เคยเกิดแล้ว, ภาชนะทั้งหลายนั้น เคยเกิดจึงเกิดแล้ว ข้อนี้ฉันใด; สังขารทั้งหลาย บางอย่างที่ไม่เคยเกิด ย่อมเกิดขึ้น ไม่มี, ที่เคยเกิดจึงเกิดขึ้นได้ ฉันนั้น."

ร. "ขอพระผู้เป็นเจ้าจงอุปมาให้ข้าพเจ้าฟังอีก."

ธ. "ขอถวายพระพร เหมือนอย่างว่า "ตัวของพิณไม่มี, หนังไม่มี, รางไม่มี, คันไม่มี, ลูกบิดไม่มี, สายไม่มี, เครื่องดีดไม่มี, ความเพียรที่พอจะให้เกิดเสียงได้ของบุรุษไม่มี, เสียงจะเกิดขึ้นได้หรือ ?"

จ. "ไม่ได้ซี."

ถ. "ก็เมื่อใด ตัวของพิณมี, หนังมี, รางมี, คันมี, ลูกบิดมี, สายมี, เครื่องดีดมี, ความเพียรที่พอจะให้เกิดเสียงได้ของบุรุษมีอยู่เสียงจะเกิดขึ้นได้หรือไม่?"

จ. "ได้ซี."

ถ. "ข้อนั้นฉันใด, สังขารทั้งหลายบางอย่างที่ไม่เคยเกิด ย่อมเกิดขึ้นไม่มี, ที่เคยเกิด จึงเกิดขึ้นได้ ฉันนั้น."

จ. "ขอพระผู้เป็นเจ้าจงอุปมาให้ยิ่งขึ้นอีก"

ถ. "เหมือนอย่างว่า ไม้สีไฟไม่มี, ลูกไม้สีไฟสำหรับรองข้างล่างไม่มี, เชือกสำหรับผูกไม้สีไฟไม่มี, ไม้สำหรับสีข้างบนไม่มี, ปุยไม่มี ความเพียรที่พอจะให้เกิดไฟได้ของบุรุษไม่มี, ไฟนั้นจะเกิดขึ้นได้หรือไม่?"

จ. "ไม่ได้ซี."

ถ. ก็เมื่อใดไม้สีไฟมี, ลูกไม้สีไฟสำหรับรองข้างล่างมี, เชือกสำหรับผูกไม้สีไฟมี, ไม้สำหรับสีข้างบนมี, ปุยมี, ความเพียรที่พอจะให้เกิดไฟได้ของบุรุษมี, ไฟนั้นจะเกิดได้หรือไม่?"

จ. "ได้ซี."

ถ. "ข้อนั้นฉันใด, สังขารทั้งหลายบางอย่างที่ไม่เคยเกิด ย่อมเกิดขึ้นไม่มี, ที่เคยเกิด จึงเกิดขึ้นได้ ฉันนั้น."

จ. "ขอพระผู้เป็นเจ้าจงอุปมาให้ยิ่งขึ้นอีก"

ถ. "เหมือนอย่างว่า แก้วมณีไม่มี, แสงพระอาทิตย์ไม่มี, ไค้มยไม่มี, ไฟนั้นจะเกิดขึ้นได้หรือไม่?"

จ. "ไม่ได้ซี."

ถ. "ก็เมื่อใดแล้วมณีมี, แสงพระอาทิตย์มี, ไค้มยมี, ไฟนั้นจะเกิดขึ้นได้หรือไม่?"

จ. "ได้ซี."

ถ. "ข้อนั้นฉันใด, สังขารทั้งหลายบางอย่างที่ไม่เคยเกิด ย่อมเกิดขึ้นไม่มี, ที่เคยเกิด จึงเกิดขึ้นได้ ฉันนั้น."

จ. "ขอพระผู้เป็นเจ้าจงอุปมาให้ข้าพเจ้าฟังให้ยิ่งขึ้นอีก."

ถ. "เหมือนอย่างว่า แวนไม่มี, แสงสว่างไม่มี, หน้าไม่มี, ตัวจะเกิดขึ้น

ได้หรือไม่ ?"

จ. "ไม่ได้ซี"

ก. "ก็เมื่อใด แว่นมี, แสงสว่างมี, หน้ามี, ตัวจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ ?"

จ. "ได้ซี."

ก. "ข้อนั้นฉันใด, สังขารทั้งหลายบางอย่างที่ไม่เคยเกิด ย่อมเกิดขึ้น ไม่
มี, ที่เคยเกิด จึงเกิดขึ้นได้ ฉะนั้น."

จ. "พระผู้เป็นเจ้าช่างฉลาดจริง ๆ."